

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 210 ansatte (1994) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

NINA • NIKU

Nr. 30 — 1994

Grågåsa i framgang — økte beiteskader på dyrket mark

Grågåsa har økt kraftig i antall de siste 15-20 årene, med en tre-fire- eller kanskje femdobling av bestanden. Dette har gjort grågåsa til et ettertraktet jaktobjekt langs kysten, men samtidig har omfanget av beiteskader på dyrket mark økt. Dette stiller store krav til en biologisk forsvarlig forvaltning av arten ut fra flere ulike hensyn.

Det blir vanskelig, men slett ikke umulig, å forene i en samlet forvaltningsplan de motstridende interesser som knyttes til grågåsa gjennom jakt og beiteskader, og samtidig ta de nødvendige hensyn til gåsa selv. Et prinsipielt viktig spørsmål som kan bli stilt er: Hvor mye grågås kan vi eller ønsker vi å ha i Norge? Hvem skal i så fall svare på dette spørsmålet?

Største skader i hekkesesongen

Beiteskader er ikke et typisk norsk problem. Flere land har levd med dette i mange år og har funnet forskjellige måter å håndtere det på. De har gjennomført en lang rekke studier av beiteskader og forsøkt en rekke tiltak for å unngå skadeproblemene. Vi har derfor et solid grunnlag å stå på når vi skal ta fatt på de problemene vi har i Norge.

Vi er imidlertid alene, kanskje med unntak av Island, om å ha de mest omfattende beiteskadene i hekkesesongen, som også er den mest aktive plantevekstperioden. Alle erfaringer fra andre land lar seg derfor ikke uten videre overføre til norske forhold. Vi må utvikle våre egne forvaltningsstrategier med basis i egne erfaringer og kunnskap, men med en klar erkjennelse av det internasjonale ansvaret vi har for flere europeiske bestander av gjess.

Grågås som beiter på dyrket mark.

Foto: ARNE FOLLESTAD

Årsakene til de fleste beiteskadeproblemene er dels den kraftige økningen i grågåsbestanden, dels omlegginger og endringer i norsk landbruk de siste årene. Dette omfatter fraflytting fra mange tidligere bebodde øyer og vær langs kysten, nydyrking, endringer i artsutvalg og høstningstid m.m. En del av dette er omfattende inngrep i naturmiljøet basert på tilskudd og anbefalinger fra landbruksmyndighetene, uten at konsekvensene for naturmiljøet er vurdert på forhånd - eller uten at en har tatt med i regnskapet at naturen kan stikke kjøper i hjulet for bøndene.

Vanskelig for bøndene

Når det nå i så stor grad fokuseres på skader, skyldes dette også den vanskelige økonomiske situasjonen mange bønder er i i dag. De tåler ikke visse avlingstap i samme grad som tidligere. I mangel av forståelse og tiltak fra myndighetene kan grågåsa lett bli en syndebukk for de problemene mange bønder i dag sliter med.

bukk for de problemene mange bønder i dag sliter med.

Tiltak mot skadene

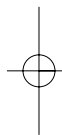
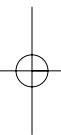
Beiteskadene må reduseres for å unngå så store avlingstap som flere bønder nå kan dokumentere. Da må en vurdere og forsøke en rekke ulike tiltak, hvorav noen er kontroversielle, og utrede muligheter for å gi tilskudd eller erstatning. Flere skadebegrensende tiltak kan ramme jegerinteressene i stor grad ved at grågåsbestanden blir redusert. Dette kan gi lokale konflikter mellom ulike interesser.

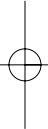
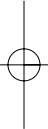
Friområder for gjess

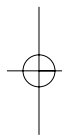
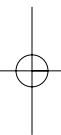
For å redusere beiteskadeproblemet vil sannsynligvis etablering av friområder der gjessene får beite i fred, kombinert med skremming i andre områder, være den letteste veien å gå for å oppnå de ønskede resultater.

FAKTA

Mens bestanden vokser:

Økt interesse for gåsejakt

Grågasa er en verdifull viltart langs kysten, og interessen for gåsejakt har økt de siste årene, trolig parallelt med den økende bestanden.

Hardt jaktpress er sannsynligvis den direkte årsak til en betydelig omlegging av høsttrekket for gjessene i Midt-Norge. Tidligere trakk en stor del sørover rundt midten av september, nå trekker mange midt i august. I år med tidlig hekking trekker mange før jakten begynner, med dårlig jaktutbytte som resultat. Jegerne ser dermed ut til å ha ødelagt mye for seg selv, uten å være klar over konsekvensene av den måten jakten har vært gjennomført på.

Tidligere jaktstart

Dette har likevel reist krav fra jegere om enda tidligere jaktstart, noe som delvis er imøtekommet i de nye jakttidforskriftene.

Jakten må nå gjennomføres slik at den ikke fører til ytterligere endringer i grågåsas trekketidspunkt. Det må tas stilling til om jakten skal ta utgangspunkt i en maksimal bærekraftig høsting av bestanden, eller om to forvaltningsproblemer skal kobles ved å la jakten regulere bestanden for å redusere beiteskadeproblemet.

Variasjon fra år til år?

Avhengig av hva en velger, må en vurdere om tidspunktet for jaktstart kan variere fra år til år avhengig av tidlig eller sein hekking, jakttidsgrensninger (døgnregulering), bruk av friområder, og hvilken del av bestanden en i størst grad ønsker å rette jakten mot (ikke-hekkende/hekkende).

Stoffet er hentet fra

NINA Utredning 065

Arne Follestad

«Innspill til en forvaltningsplan for gjess i Norge».

BEITESKADER I NORGE

- Svært store skader
- Store skader
- Små skader
- Ingen skade

En vurdering av beiteskadeproblemer knyttet til grågås, basert på en spørreundersøkelse til alle landets viltneemnder eller tilsvarende organer.

I Norge opplever vi først og fremst beiteskader av grågås, men også kortnebbgås og kvitkinngås representerer et skadeproblem lokalt der de raster under vartrekket på vei mot hekkplassene på Svalbard.

De siste årene er det også meldt en del skader av kanadagås, først og fremst på kornåker. For våre to andre

gåsearter, sædgås og dverggås, er bestandene så små at de ikke representerer noe skadeproblem.

En oppsummering av beiteskadeproblemet er under utarbeidelse, basert på en spørreundersøkelse til alle landets viltneemnder eller tilsvarende organer.

Hva nå?

Økt kunnskap og innsikt kan gjøre det lettere å akseptere at gjessene er der, og øke interessen for å finne fram til akseptable løsninger for flere parter.

Det er derfor viktig for forvaltningen å komme tidlig på banen for å presentere en samlet forvaltningsplan som kan vise hvilke krav og forventninger som kan stilles til forvaltningsapparatet innen miljøvern og landbruk, bønder, jegere og ulike forskningsinstitusjoner. Før dette kan gjøres, kommer en ikke utenom en diskusjon om hvem sitt ansvar det skal være å følge opp dette arbeidet og bære kost-

nadene som er forbundet med det: viltmyndighetene, landbruksmyndighetene - eller som nå, i stor grad bondene selv?

Uheldig fokusering

Den ensidige negative fokuseringen på grågås som problemskaper, er kanskje noe av det mest uheldige i det som nå skjer. Fra å være en art folk tidligere hegnet om på linje med ærfuglen, sprer det seg nå et helt annet syn på grågås, som lett gir ringvirkninger for folks generelle holdninger til naturvern. Det gir spillerom og aksept i lokalsamfunnet for ulovlige aktiviteter som slår negativt ut for gåsa.

